

Saksdokumenter:

KR 57.1/12 Statutter for liturgisk senter

Videre organisering av Liturgisk senter

Sammendrag

Liturgisk senter (heretter forkortet LIS) ble opprettet av FAD i 1996. Liturgisk senter er et ressurs- og kompetansesenter for Den norske kirke innen liturgikk, hymnologi og kirkemusikk. Senteret skal være et miljø for gudstjenestefeiring og spiritualitet. Dette søkes virkeliggjort i kontakt med aktuelle helhetskirkelige samarbeidspartnere og på bispedømmeplan. Liturgisk senter skal ivareta helhetskirkelige oppgaver som følger av Kirkemøtets myndighet til å fastsette liturgier til bruk i Den norske kirke. Liturgisk senter var i perioden 1996-2003 administrativt knyttet til Nidaros bispedømmeråd. Etter en lengre drøfting om senterets plassering ble LIS flyttet til Kirkerådet i 2004. I dag er LIS en seksjon i avdeling for menighetsutvikling.

Det blir nå ledighet i stillingen som studierektor ved LIS. Senteret har selv reist viktige spørsmål knyttet til hvordan senteret skal fungere og videreføres. Stillingen som studierektor stilles i bero fram til disse problemstillingene er mer avklarte.

Senteret har dette året hatt et «mellomår». Studierektor meldte for ett år siden at hun ikke kunne stå inne for hvordan liturgisk senter fungerte. Det ble gjort en avtale med studierektor om et særskilt oppdrag for 2012. Studierektor har dette året arbeidet med forskning på kirkens arbeid etter 22.juli 2011. Dette har fungert svært godt. Det ble i slutten av august klart at studierektor avslutter sitt arbeidsforhold til Kirkerådet 31.desember.

Det har vært ført samtaler med de ansatte og Referansegruppa for LIS har arbeidet med vei videre for senteret. Det har vært en målsetting å få avklart dette i løpet av 2012.

Dagens bemanning:

Kari Veiteberg, studierektor – hatt spesialoppdrag i 2012, og avslutter sin tjeneste i Kirkerådet 31.12.2012.

David Scott Hammes, seniorrådgiver – halv stilling i kirkemusikk/hymnologi

Anne-Jorunn Midtkil, førstekonsulent – halv stilling, administrasjon/PR/Bibliotek

Det føres samtaler med kirkelige organer i Nidaros og med de ansatte.

Forslag til vedtak

Ettersendes

Saksorientering

1. Historikk for Liturgisk senter

Ideen om et liturgisk-hymnologisk senter ble til i forbindelse med gjenoppbyggingen av Erkebisppegården i Trondheim etter brannen i 1983. Det ble gjennomført et utredningsprosjekt som grunnlag for etablering av et slikt senter i 1995/1996.

I utredningen ble senterets hovedoppgaver beskrevet i fire punkter:

- A . Øke kompetansen i liturgikk for studenter, prester og kirkemusikere gjennom egne seminarer, forsøk, publikasjoner og utvikling av pensu.
- B. Forskning og koordinering av forskningsoppdrag, rådgivning i doktorarbeid o.l.
- C. Utvikling av nye gudstjenesteformer og messeordninger.
- D. Utgivelse av tidsskrift, dokumentasjoner og ressursmateriale for menighetene

I 1996 opprettet Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet Liturgisk Senter. LIS ble knyttet til og samlokalisert med Nidaros Bispedømmeråd i Erkebisppegården . Senteret ble ledet av en styringsgruppe bestående av representanter fra Nidaros bispedømmeråd, Nidarosdomen og Kirkerådet. Studierektor ble tilsatt som daglig leder.

I statuttene blir senterets oppgave beskrevet slik:

§ 2 Liturgisk senter er et ressurs- og kompetansesenter for Den norske kirke innen liturgikk, hymnologi og kirkemusikk. Senteret skal være et miljø for gudstjenestefeiring og spiritualitet. Dette søkes virkeliggjort i kontakt med aktuelle helhetskirkelige samarbeidspartnere og på bispedømmeplan.

§ 3 Liturgisk senter skal ivareta helhetskirkelige oppgaver som følger av Kirkemøtets myndighet til å fastsette liturgier til bruk i Den norske kirke.

Det var en uttalt intensjon at Senteret skulle bidra til å knytte sammen Domkirken, Bispedømmerådet, Senter for middelalderstudier og andre potensielle samarbeidspartnere i Trondheim. Senteret ble gitt en nasjonal-kirkelig funksjon knyttet til Kirkemøtets myndighet til å vedta liturgier.

I *målsettingen* for senteret heter det bl.a.:

- Å bygge opp et ressurs- og kompetansesenter innen liturgikk, hymnologi og kirkemusikk
- Å vektlegge forskning, utredningsarbeid og praktisk gudstjenestefeiring
- Å bidra til et levende og stimulerende miljø for gudstjenestefeiring der både gregorianske,

klassisk-lutherske og nyere gudstjenesteformer fra inn- og utland inngår.

Senteret kom i gang i 1996. Senterets grunnbemanning ble studierektor i full stilling samt konsulent/informasjonskonsulent i halv/hel stilling. Fra 2003 har bemanningen vært studierektor i hel stilling, halv stilling i hymnologi og kirkemusikk og en halv stilling knyttet til administrasjon og PR. I forarbeidene til opprettelsen var det tegnet flere stillinger (bl a. en forskningsstilling).

Det ble etablert et fagbibliotek med bøker knyttet til senterets kjerneområder. Det var studieplasser for forskere og hospitanter i biblioteket.

Tidsskrift, konferanser og bokutgivelser bidro til å etablere Liturgisk senter i kirkelandskapet de første årene.

Gjennomgang og tilknytning til Kirkerådet

Etter ti år med administrativ tilknytning til Nidaros bispedømmeråd ble det på LIS`s og bispedømmets initiativ satt i gang en gjennomgang av senterets framtidige tilknytning. Etter en bred drøfting ble LIS administrativt flyttet fra Nidaros bispedømmeråd til Kirkerådet. Bakgrunnen for dette var behovet for en nasjonal plattform for LIS og at tilknytningen til Nidaros bispedømmeråd og Domkirken ikke ga LIS en tilstrekkelig plattform for å være et nasjonalt senter for liturgi og spiritualitet, slik statuttene legger opp til. Det var enstemmighet om denne endringen i Senterets styringsgruppe med unntak av en av Kirkerådets ene representant. Saken ble også drøftet med tilslutning i Nidaros bispedømmeråd .

Endringen ble behandlet i Kirkerådet i **Sak 45/03**. Senteret ble værende geografisk i Erkebispegården med kontorfellesskap med Nidaros bispedømmeråd. I Kirkerådet ble Liturgisk senter organisert som en seksjon under Kirkeavdelingen. Etter omorganisering i Kirkerådet i 2009 er nå LIS en seksjon under avdeling for menighetsutvikling. De øvrige seksjonene i avdelingen er: Seksjon for gudstjenesteliv og kultur, seksjon for diakoni og samfunn samt seksjon for barn, unge og trosopplæring. Leder i seksjonen for gudstjenesteliv og kultur har en faglig koordinerende rolle mellom seksjon for gudstjenesteliv og LIS.

I forbindelse med overføringen av LIS til Kirkerådet avklarte departementet at Kirkerådet har organisasjonskompetansen og derav myndighet til å fastsette statuttene for LIS, (brev av 19/12-2003).

Senterets økonomi er en del av rammetilskuddet til Kirkerådet og er ikke lenger en egen post i Statsbudsjettet.

Det er få kraftsentra for liturgisk faglighet i Norge. De teologiske utdanningsinstitusjonene har få fagstillinger som er spesifikt knyttet til liturgi og hymnologi. I stor grad er det enestillinger på feltet med evt øvelseslærere knyttet til. Utdanningsinstitusjonene har likevel disse stillingene plassert i fagmiljø knyttet til andre

tilgrensende fagområder innenfor det praktisk teologiske feltet. Presteforeningen har et liturgisk utvalg som samarbeider med utdanningsinstitusjonene om etter- og videreutdanning, og Kirkerådet har Nemnd for Gudstjenesteliv (NFG). Liturgisk senter har siden opprettelsen stått i relasjon til alle disse organene, men har ingen sentral rolle i de ulike nettverkene.

I tråd med statuttene har de ansatte ved LIS vært sentrale medarbeidere i gudstjenestereformen. De har bidratt som sekretærer i reformens arbeidsgrupper og fagpersoner i utviklingen av nye liturgier og vært sentrale i utarbeiding av saksdokument og implementeringsprosesser av reformen. I dette har LIS arbeidet tett med Kirkerådets øvrige stab på feltet. I tillegg til dette har LIS's primære arbeidsoppgaver de siste årene vært bidrag på kurs og konferanser, samt noe forsknings- og utviklingsarbeid i feltet.

I 2008 ble Styringsgruppa for senteret midlertidig nedlagt og en referansegruppe ble opprettet. Referansegruppa skal: «fungere som et fagutvalg som studierektor kan drøfte faglige spørsmål med, uten at det er et ledd i beslutningsstrukturen.» (KR 20/08)

Sentrale problemstillinger:

Lov om Universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) fra 2005 medførte endringer innen finansiering av forskning og utdanning. Rammevilkårene for små institusjoner som ikke er en del av eller er tilknyttet utdannings- og forskningsinstitusjoner ble med dette endret. Etter- og videreutdanning ble primært knyttet til utdanningsinstitusjoner med arbeidsgiver og arbeidstagerorganisasjoner som primære samarbeidspartnere.

Konsekvensene for LIS er merkbare. I dag er Liturgisk senter ikke egnet som plattform for forskning og etter- og videreutdanning. Den plass som Liturgisk senter etablerte i disse feltene i Senterets første år er nå overtatt av utdanningsinstitusjonene og systemer knyttet til arbeidsgiver- og fagforeningsorganisasjonene. Likeens forutsetter finansiering av forskningsprosjekter en tilknytning til utdannings/forskningsinstitusjon. Tilsvarende sentere med forskningsprofil har nedlagt disse sidene ved sin virksomhet (eks IKO-Kirkelig pedagogisk senter).

Et senter med halvannen fagstilling er i en svært utsatt posisjon for å etablere seg som en sentral selvstendig aktør innenfor forskning.

Disse endringene aktualiserte behovet for en kritisk vurdering av senterets framtid. Dette har vært tema på en rekke møter i Styringsgruppa og Referansegruppa gjennom hele senterets virksomhetsperiode. Senteret har blitt utfordret til tydelig å beskrive sin rolle og hvordan senteret kan arbeide i forhold til statuttene.

Bemanning

Det har gjennom hele senterets historie vært understreket fra studierektorene at LIS er for lavt bemannet til å fylle den funksjonen senteret er ment å ha. Det har kontinuerlig vært

arbeidet med forholdet mellom Senterets målsettinger og de rammevilkårene som senteret har. Den lave bemanningen gir stor sårbarhet for LIS. Dette ble tematisert allerede i forkant av Senterets opprettelse. Dette har vært reist som utfordring både mens Senteret var tilknyttet Nidaros Bispedømmeråd og etter at Kirkerådet overtok ansvaret for Senteret. Senterets egen økonomiske inntjening har alltid vært svært liten, og gir ikke grunnlag for drift uten vesentlige tilskudd. Sårbarheten i å drifte et senter over tid med så lav bemanning er stor. Det gir høy slitasje på medarbeidere og mulighetene til gjennomslag for viktig utviklingsarbeid blir truet.

Det er ikke realistisk å øke tilskuddet til Liturgisk Senter.

Biblioteket og studievirksomhet

Det liturgiske og hymnologiske biblioteket ved Liturgisk Senter er et av Norges største samlinger innen feltet. Oppbyggingen av biblioteket var viktig i formingen av LIS. Målsetting var å være et faglig senter for forskning og faglig arbeid innen feltet. Senteret skulle gi rom for at kirkelige ansatte skulle kunne ha studieopphold og benytte seg av Biblioteket.

Situasjonen er at Biblioteket har helt marginalt utlån og er først og fremst en ressurs for LIS's ansatte. Senteret er heller ikke faglig bemannet for å forvalte et slikt bibliotek på moderne vis. Kirkerådet har igangsatt digital registrering av Biblioteket i Bibsys. Senteret brukes ikke som et studiested i forbindelse med etter- og videreutdanning slik dette var tenkt å fungere. Den historiske samlingen etter Helge Fæhn ble i sin tid kjøpt av Kirkerådet og plassert i Kirkens Hus. Etter noen år ble samlingen flyttet til Liturgisk senter, men ble av antikvariske og faglige hensyn flyttet tilbake til Oslo for registrering og sikker oppbevaring. Både bibliotekfaglige og økonomiske vurderinger av dette biblioteket stiller kritiske spørsmål til å videreføre biblioteket med dagens drift.

Økonomi

Senterets årsbudsjett har i 2012 en total kostnad på 1 535 000, hvorav 1 070 000 er personalkostnader og 245 000 er husleie. Reiseutgifter er største forbrukskostnad med 141 000. Senteret har de siste årene hatt et underskudd i størrelsesorden 30 000 til 60 000 med Mikkelsmesse konferansen som største enkeltårsak. I budsjettene for Mikkelsmesse konferansene er ikke personalkostnader medregnet. Det har ikke vært inntjening ved senteret av større betydning. Det har heller ikke vært stilt høye krav til inntjening. Både mens LIS var tilknyttet Nidaros bispedømmeråd og i perioden LIS har vært en del av Kirkerådet har det vært vurdert en utviding av senteret uten at dette har fått gjennomslag i prioriteringene. Det er ikke grunnlag for å forvente muligheter for økte budsjetterammer for LIS i dagens økonomiske situasjon.

Fagkonferanser

Mikkelsmessskonferansene i Erkebispegården ble holdt første gang i 2001. Den har vært holdt årlig med unntak av 2009 (ledighet/nyansatt studierektor) og 2012 (avlyst på grunn av få påmeldte – under 15). På tross av avlysningen av konferansen i 2012 er det grunn til å fremheve at disse konferansene er en viktig merkevare for fagfeltet. Det er ønskelig

at det årlig avholdes en fagkonferanse i de kirkefaglige temaområdene. Diakonien har «diakonens dag», kulturfeltet har sine årlige fagkonferanser, trosopplæring har sin, og Mikkelsmess er det nærmeste vi kommer en fagkonferanse for liturgi- og hymnologifeltet. Uavhengig av hvordan LIS blir i fremtiden vil det være viktig å videreføre Mikkelsmesskonferansen som en kjernekonferanse i fagfeltet.

Tilknytning til Erkebispegården

Senteret ble til som en visjon knyttet til Erkebispegården. Også i flyttingen av Liturgisk senter fra Nidaros Bispedømmeråd til Kirkerådet ble denne tilknytningen framhevet som sentral for LIS. Kirkerådet anser tilknytningen til Nidaros som viktig for fagfeltet. Mikkelsmesskonferansen er den viktigste delen av LIS sin aktivitet som er spesifikt knyttet til Trondheim. Uansett hvordan LIS eller disse ressursene skal videreføres vil KR arbeide for en årlig nasjonal fagkonferanse innenfor feltene liturgikk, hymnologi, kirkemusikk og spiritualitet. En slik videreføring vil også være viktig å avklare i forhold til fagkonferanser som arrangeres av Nidaros bispedømmeråd.

LIS har i dag kontorer og bibliotek i Erkebispegården. På grunn av mangel på kontorer har Nidaros bispedømmeråd flyttet kirkefagavdelingen ut av Erkebispegården.

Ledighet i stillingen som studierektor.

Kari Veiteberg ble ansatt som studierektor i 2009. Hun har hatt arbeidsoppgaver knyttet til forskning av 22.juli siden januar 2012. Hun går over i annen stilling i 2013 og avslutter sin periode som studierektor. Stillingen står derfor ledig fra 1.januar 2013. På denne bakgrunn igangsettes det en gjennomgang av Liturgisk Senter med tanke på veien videre. Saken kommer til Kirkerådsbehandling i desember 2012 og eventuelt også i mars 2013. Det er ikke aktuelt å utlyse stillingen som studierektor før senterets framtid er avklart.

Kirkerådets øvrige bemanning i fagfeltet

Kirkerådets øvrige ressurser innen feltet liturgi, hymnologi og kirkemusikk er svært begrenset. Når prosjektstillingene knyttet til gudstjenestereformen avvikles dekkes feltet av kun en fagstilling i tillegg til seksjonssjef. De ansatte ved LIS utgjør dermed en viktig del av Kirkerådets samlede bemanning innen feltet.

2. Alternative veier for Liturgisk senter

På bakgrunn av de mange og krevende vurderingene av hva LIS er og skal være er det grunnlag for kritisk å vurdere Senterets framtid. Flere av modellene har store konsekvenser for de ansatte. Det vil være viktig for Kirkerådet å opptre som en god arbeidsgiver og forvalte de ansattes rettigheter og legge til rette for en prosess som er forutsigbar og ryddig.

Det kan skisseres tre hovedalternativer for Liturgisk senterers videre utvikling.

a. **Revitalisering av Liturgisk Senter**

Senteret må reformulere sin målsetting og evne til å etablere seg som et nasjonalt senter for liturgi og spiritualitet.

Det er enighet om at dette forutsetter:

- a) økte personalressurser
- b) økt effekt av samarbeidet med: - Kirkerådet, - andre kirkelige organer, - utdanningsinstitusjoner, - kirkelige aktører i Trondheim.

Vurdering: Det er ikke realistisk å tilføre Senteret vesentlig nye personalressurser. Samarbeid har vært forsøkt i hele Senterets levetid uten at det har frigjort kreativ kraft for feltet – hverken nasjonalt eller regionalt.

b. **Fortsettelse av Liturgisk senter på dagens nivå.**

Dette innebærer: LIS fortsetter innenfor dagens rammer. Ny studierektorstilling/seksjonssjefstilling kan utlyses. Senteret må arbeide videre med å finne sin plass og funksjon med basis i Kirkerådet. LIS vil også i fortsettelsen arbeide tett med seksjon for gudstjenesteliv og kultur som har en koordinerende rolle for fagfeltet.

Vurdering: Ut fra erfaringene med LIS er det nødvendig å tilføre senteret mer stillingsressurser for å forsvare videre drift. Med dagens stillingsramme vil Senteret også i fortsettelsen være svært sårbart. Pilarene forskning og etter- og videreutdanning må erstattes av andre funksjoner. Det vil si at statuttene må endres.

c. **Flytting eller nedleggelse av Liturgisk senter.**

Dette kan gjøres på flere måter:

- a) Senteret opprettholdes med navn «Liturgisk Senter» og samlokaliseres med seksjonen for gudstjenesteliv og kultur. På denne måten skapes en større faglig stab knyttet til de samme stillingsområdene. Stillingene omdefineres og kan fysisk sitte både i Oslo og i Trondheim. Mikkelsmessekonferansen kan videreføres med et samarbeid med Kirkerådet og regionale/lokale samarbeidspartnere i Trondheim. Biblioteket flyttes/ evt samlokaliseres med et av de øvrige teologiske bibliotekene i Norge.

Vurdering: Dette kan være en mulig vei å gå. Stillingen som studierektor utgår og det vurderes hvor denne fagstillingens arbeidsplass blir lokalisert.

- b) Senteret flyttes og inngår samarbeid med andre aktører for å danne et større senter for praktisk teologi/menighetsutvikling. Mulige slike allianser kan være

KIFO, IKO, nyutvikling av senter for menighetsutvikling i samarbeid med MF, Misjonshøyskolen, PTS eller eventuelt andre.

Vurdering: Modellen forutsetter at Kirkerådet gir en tildeling av midler til en annen institusjon. Det er vanskelig å se at senteret kan oppfylle sine målsettinger og visjoner om å betjene fagfeltet slik det er lagt til Kirkemøtet med slike alternative tilknytninger.

c) Liturgisk Senter legges ned og stillingene inngår i Kirkerådet. Mikkelsmesse konferansen kan videreføres med et samarbeid med Kirkerådet og regionale/lokale samarbeidspartnere i Trondheim. Biblioteket flyttes/ evt samlokaliseres med et av de øvrige teologiske bibliotekene i Norge.

Vurdering: Alternativet kan eventuelt sees sammen med 3a).

Innstilling

Innstillingen vil bli ettersendt